

حکم نافذ آقاجفی

مرجع شهیر بیداری اسلامی در اصفهان؛
عالم ربانی مرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ محمدتقی نجفی
اصفهانی، مشهور به آقاجفی

نویسنده: دکتر موسی نجفی
همکار علمی: علیرضا جوادزاده

سرشناسه :	نجفی، موسی، ۱۳۴۱-
عنوان و نام پدیدآور :	حکیم نافذ آقانجفی مرجع شهپر بیداری اسلامی در اصفهان: عالم ربانی مرحوم آیت‌الله العظمی حاج شیخ محمدتقی نجفی اصفهانی، مشهور به آقانجفی / نویسنده موسی نجفی؛ همکار علمی علیرضا جوادزاده.
وضعیت ویراست :	[ویراست ۲].
مشخصات نشر :	تهران: موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری :	۴۵۵ ص: مصور.
شابک :	۹۷۸-۹۶۴-۲۸۳۴-۴۲-۶
یادداشت :	چاپ قبلی کتاب حاضر با عنوان "حکیم نافذ آقا نجفی: عرفان، مرجعیت و سیاست و فتاوانی از تحریم سیاست غرب در ایران" توسط دفتر انتشارات اسلامی در سال ۱۳۷۱ منتشر شده است.
عنوان دیگر :	حکیم نافذ آقا نجفی: عرفان، مرجعیت و سیاست و فتاوانی از تحریم سیاست غرب در ایران.
موضوع :	آقانجفی، محمد تقی بن محمد باقر، ۱۲۶۲ - ۱۳۳۲ ق.
موضوع :	مجتهدان و علما -- ایران -- اصفهان -- سرگذشتنامه
موضوع :	مجتهدان و علما -- ایران -- اصفهان -- فعالیت‌های سیاسی
موضوع :	مجتهدان و علما -- نظریه‌های سیاسی و اجتماعی
شناسه افزوده :	جوادزاده، علیرضا، ۱۳۵۴ -
شناسه افزوده :	موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران
رده بندی کنگره :	۱۳۹۰ ۳ ن۷۱ / ۱۴۵۲ DSR
رده بندی دیویی :	۹۵۵/۰۷۵۰۹۲

مؤسسه مطالعات
تاریخ معاصر ایران

حکیم نافذ آقانجفی

ناشر: موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران
حروفچینی و صفحه آرایی: موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران
طرح روی جلد: مؤسسه نشر شهر

چاپ اول: ۱۳۹۰

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت با جلد شومیز: ۶۵۰۰ تومان - قیمت با جلد سخت: ۱۱۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۳۴-۴۲-۶

تهران: خیابان ولی عصر، خیابان شهید فیاضی (قرشته)، نیش چناران، شماره ۱۵، تلفن: ۸-۳۷۰۴۰۳۲۶، نمابر: ۲۲۶۰۲۰۹۱

نشانی وب: info@iichs.org پست الکترونیکی: www.iichs.org

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ و استفاده از اسناد و عکسها فقط با منبع و مأخذ مجاز می باشد.

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ نشر شهر نماینده انحصاری توزیع: مؤسسه نشر شهر
نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید گل نبی، خیابان ناطق نوری (زمرد)، شماره ۵۶ بوستان کتاب، واحد ۱۲
تلفن: ۲۲۸۵۸۴۷۴-۲۲۸۴۳۳۷۸ نمابر: ۲۲۸۵۶۱۱۸ مرکز چاپ: ۸۸۴۲۱۹۰۶

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱۱

دورنمای کلی از زندگی و شخصیت..... ۱۵

بخش اول: خاندان، شخصیت و حیات علمی - عرفانی

فصل اول: مروری بر خاندان..... ۲۱

نگاهی به شخصیت و زندگی شیخ محمدباقر نجفی..... ۲۶

فصل دوم: حیات علمی..... ۳۱

۱. تحصیل در اصفهان و عتبات..... ۳۱

اساتید..... ۳۳

میرزا محمدحسن شیرازی..... ۳۳

شیخ مهدی کاشف الغطا..... ۳۵

شیخ راضی نجفی..... ۳۶

سید علی شوشتری..... ۳۶

۲. بازگشت به اصفهان و تدریس و تألیف..... ۳۷

شاگردان..... ۴۱

تألیفات..... ۴۶

فصل سوم: نگاهی به ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی..... ۵۳

فصل چهارم: حیات عرفانی..... ۶۳

۱. زمینه‌ها..... ۶۳

۲. آشنایی با مرحوم سید علی شوشتری..... ۶۵

۳. ارتباط با یکی از اولیاء الهی..... ۶۸

۴. نمونه‌هایی از مکاشفات، رؤیاهای صادق و کرامات ۷۰
۵. ویژگی‌های عرفان آقانجفی ۷۲
- ۵-۱. تقید به شریعت ۷۲
- ۵-۲. تلاش و جدیت ۷۳
- ۵-۳. دعا و توسل ۷۴
۶. مواردی از تعالیم و دستورات عرفانی ۷۵
- ۶-۱. محبت به خداوند و علائم آن ۷۵
- ۶-۲. شریعت، طریقت و حقیقت ۷۶
- ۶-۳. یقین و علامات آن ۷۷
- ۶-۴. نامه‌ای اخلاقی از آقانجفی ۷۹

بخش دوم: اصول اندیشه و عمل سیاسی

- فصل پنجم: شریعت محوری و دغدغه اجرای شریعت ۸۷
- اقدامات آقانجفی علیه تبلیغات مذهبی مسمیان ۸۸
- فشار به غیرمسلمانان و اتباع بیگانه جهت رعایت ضوابط مسلمین ۹۱
- فصل ششم: ولایت عامه فقیه ۹۷
۱. آقا نجفی و مکتب ولایی اصفهان ۹۷
۲. ترسیم خاستگاه ولایت نیایی فقیه ۹۹
- ۲-۱. نسبت سنجی ولایت معصومین (ع) و نیابت فقیه ۱۰۰
- ۲-۲. تفکیک دو معنای ولایت ۱۰۰
- ۲-۳. ترسیم دایره ولایت پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع) ۱۰۱
- ۲-۴. تبیین ادله ولایت فقیه ۱۰۱
- ۲-۵. ترسیم «دایره مطلق ولایت فقیه» در چارچوب «تفکیک موارد ولایت» ۱۰۲
- ۲-۶. ضابطه‌شناسی موارد نیازمند به اذن امام (ع) و یکسان‌انگاری «ولایت مطلقه» با «ولایت عامه» ۱۰۳

- ۲-۷. ولایت‌سنجی «فقیه متجزی» ۱۰۴
۳. صورت‌بندی نظری از ولایت‌های اضطراری ۱۰۵
- ۳-۱. تحلیل ولایت اضطراری عدول مؤمنان (در تعذر یا فقدان اولیاء و حاکم شرع) ۱۰۵
- ۳-۲. سنجش اقتضائات ولایت فقیه و مؤمنان عادل ۱۰۷
- ۳-۳. تحلیل اقتضائات تجویز «تصدی اضطراری فاسق» ۱۰۹
۴. تحلیل تعدد و تزامم ولایات ۱۱۲
- ۴-۱. تعدد و تزامم ولایت اضطراری مؤمنان عادل ۱۱۲
- ۴-۲. تعدد و تزامم ولایت فقهی ۱۱۴
- فصل هفتم: مبارزه با استعمار خارجی (اجنبی‌ستیزی) ۱۱۷
۱. مقابله با اشغالگری (واقعه اولتیماتوم روس) ۱۲۱
- ۱-۱. اهتمام و فعالیت ویژه آقاجفی نسبت به مقابله با اولتیماتوم ۱۲۵
- ۱-۲. اسناد و تلگراف‌های مبادله شده میان آقاجفی با افراد و گروه‌ها ۱۲۷
۲. مبارزه با استعمار فرهنگی (فرقه بابیت) ۱۳۴
- ۲-۱. احضار آقاجفی به تهران در سال ۱۳۰۷ با فشارهای خارجی ۱۳۸
- ۲-۲. پی‌گیری جهت مجازات سران بابیه و خواباندن فتنه‌ها (نامه به میرزا حسن آشتیانی) ۱۴۷
- ۲-۳. فتنه ۱۳۲۱ و تبعید دوم آقاجفی به تهران ۱۴۸
- ۲-۴. حملات و اتهامات بهائیان و ازلیان به آقاجفی ۱۵۷
- أ) مکتوب رئیس بهائیان (لوح ابن الذئب) ۱۵۷
- ب) کتاب «رؤیای صادق» ۱۵۹
- ج) اتهامات نویسنده ازلی «حیات یحیی» ۱۷۰
۳. مبارزه با استعمار اقتصادی (سلطه بازار خارجی) ۱۷۶
- ۳-۱. حمایت و ترویج آقاجفی از «شرکت اسلامی» ۱۷۷
- اسناد و گزارش‌ها درباره رهبری آقاجفی در حرکت خودکفایی ملی

دورنمای کلی از زندگی و شخصیت

آیت‌الله شیخ محمدتقی نجفی اصفهانی مشهور به آقانجفی، در شب هفدهم ربیع‌الثانی سال ۱۲۶۲ ق.^۱ پایه عرصهٔ گیتی نهاد. پدرش آیت‌الله شیخ محمدباقر نجفی، فرزند آیت‌الله شیخ محمدتقی رازی صاحب کتاب «هدایة المسترشدين» است که هر دو از عالمان بزرگ عصر خود بودند. مادر آقانجفی، زمزم بیگم، دختر آیت‌الله سید صدرالدین عاملی از فقهای مطرح و بزرگ خاندان صدر بود؛ چنان که مادر پدری آقانجفی (= همسر صاحب هدایة المسترشدين) دختر آیت‌الله شیخ جعفر کاشف‌الغطاء از علما و مراجع شاخص دورهٔ فتح‌علی‌شاه قاجار بود. آقانجفی مجموعاً دارای پنج برادر و سه خواهر بود که مشهورترین آنان، شهید آیت‌الله حاج آقا نورالله اصفهانی است.

آقانجفی اصفهانی، پس از تحصیل مقدمات که بخشی از آن نزد پدرش طی شد، در سال ۱۲۸۱ در حدود سن بیست سالگی به همراه آیت‌الله سید محمدکاظم یزدی، به شهر مقدس نجف رفت و از محضر استادان بزرگی بهره برد. مهم‌ترین این اساتید عبارتند از: آیات عظام میرزا محمدحسن شیرازی، شیخ مهدی آل کاشف‌الغطاء، شیخ راضی نجفی و سید علی شوشتری. از ویژگی‌های مهم و در عین حال مغفول آقانجفی، حالات عرفانی ایشان در نجف، (تحت تأثیر اساتیدی چون مرحوم آیت‌الله سید علی شوشتری) بوده است که بعد از بازگشت از نجف نیز این حالات تداوم پیدا کرد و نوشته‌هایی را در

۱. اصل در تاریخ‌های ذکر شده در کتاب، تاریخ قمری است.

این زمینه از خود به یادگار گذاشت. مروری بر این نوشته‌ها، حکایت‌گر، مقام بسیار بالای معنوی این فقیه است.

آقاجفیی، قبل از سال ۱۲۹۰ به اصفهان بازگشت. در اواخر حیات پدر خود، از جمله مدرسین و مجتهدین مطرح اصفهان بود. پس از وفات آیت‌الله شیخ محمدباقر (در سال ۱۳۰۱)، متکفل مسائل علمی و شرعی که پدرش عهده‌دار آنها بود گردید. آقاجفیی، در کنار مرجعیت گسترده شرعی برای مردم اصفهان، در عرصه علمی، شاگردان زیادی را پرورش داد، کتاب‌های فراوانی را در زمینه‌های مختلف به نگارش درآورد و عملاً در مدت حدود سی سال (تا زمان وفات در سال ۱۳۳۲)، از اصلی‌ترین تکیه‌گاه‌های حوزه اصفهان (به عنوان مهم‌ترین حوزه تشیع در داخل ایران) قرار داشت.

آقاجفیی، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی ممتازی داشته است؛ از خصوصیات مهم ایشان، می‌توان به رسیدگی وی به امور محرومین و نیازمندان و نیز هوش سرشار و زیرکی ایشان اشاره کرد؛ از صفات دیگر وی، فروتنی، صلح‌جویی، سعه صدر و گذشت، اهتمام در رفع حوائج همه مردم (غیر از بابیان و بهائیان)، تقویت و ترویج عموم روحانیان، عدم قبول وجه از هیچ کس به عنوان هدیه، دستمزد و ... ذکر شده است. ثروت زیاد ایشان از منفعت املاک بود که به ایشان ارث رسیده، یا به تدریج خریده یا بدون مدعی شرعی و مزاحم قانونی، به دست آورده بود. بیشتر ثروت مذکور را صرف اداره حوزه اصفهان و تأمین نیازهای نیازمندان می‌نمود.

اما در این میان، آنچه موجب شهرت بیشتر آقاجفیی شده بود، به اقدامات وسیع و مهم در حوزه مسائل سیاسی - اجتماعی بازمی‌گشت. مبارزات ایشان با ابعاد مختلف استعمار و عناصر وابسته به استعمار بویژه بابیان و بهائیان و نیز تقابل با حکام ظالم بخصوص ظل‌السلطان و حمایت از مردم و رسیدگی به امور محرومین، از مهم‌ترین شاخص‌های ایشان در مدت سی ساله بوده است. همه این فعالیت‌ها، ریشه در شریعت‌محوری و دلدادگی این فقیه به دین اسلام و مذهب تشیع داشت؛ به گونه‌ای که حساسیت و اهتمام بالای آقاجفیی به مسائل دینی، موجب شد تا پس از فتح تهران در نهضت مشروطیت، سخن از دار زدن او توسط همان جریانی که شیخ فضل‌الله نوری را

به دار آویخته بود، به میان آید. از سوی دیگر، اعتقاد به ولایت عامه فقیه، در رویکرد سیاسی ایشان، تأثیر بسزایی داشته است.

از برجسته‌ترین اقدامات ایشان در مبارزه با استعمار، می‌توان به عهده‌گرفتن رهبری مقابله با قرارداد تنباکو در اصفهان در سال ۱۳۰۹، تداوم این حرکت در قالب مبارزه با سلطه بازار خارجی در سال‌های بعد و نیز مقابله با اولتیماتوم روس در اواخر عمر ذکر کرد؛ چنان که مبارزات ایشان با فرق ضاله، موجب دو بار تبعید به تهران در سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۲۱ و طرح اتهامات گسترده از سوی اعضای این فرق و منتسبان به آنها گردید. در عرصه تقابل با ظلم و استبداد، حمایت از نهضت مشروطیت در سال‌های ۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ اقدام بر عزل ظل‌السلطان از حکومت اصفهان در سال ۱۳۲۵، و مقابله با ظلم و استبداد حاکمان بختیاری در مشروطه دوم، از مهم‌ترین موارد است.

آقانجفی، سرانجام در یازدهم شعبان سال ۱۳۳۲ - در آستانه جنگ جهانی اول - در سن حدود هفتاد سالگی به دیار باقی شتافت. عزاداری کم‌نظیر مردم اصفهان در وفات ایشان، نشان‌دهنده محبوبیت بسیار بالای وی در میان مردم بود.

از ایشان شش پسر و هشت دختر باقی ماند که دو پسر بزرگ ایشان، جلال‌الدین و کمال‌الدین از روحانیان شاخص و فعال اصفهان بودند. پسر دیگر ایشان علامه محمدباقر الفت نیز از دانشمندان و ادبای سرشناس زمان خود بود.

مقبره مرحوم آقانجفی، در کنار مزار امامزاده احمد، در پشت میدان نقش جهان و مسجدشاه، در محله چهارسوق، قرار دارد و در مدت یکصد سال از وفات آن مرحوم تاکنون، محل توجه مردم و ارادت مؤمنین بوده است.